

Sygn. akt III AUa 692/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie III Wydział Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Iwona Łuka-Kliszcz
Sędziowie:	SSA Marta Fidzińska - Juszcak (spr.) SSA Feliksa Wilk
Protokolant:	sekr. sądowy Barbara Dudzik

po rozpoznaniu w dniu 30 października 2012 r. w Krakowie

sprawy z wniosku **W. Ł.**

przeciwko **Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego**

o wypłatę renty rolniczej i zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach Wydziału VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 21 lutego 2012 r. sygn. akt VI U 13/10

o d d a l a apelację.

Sygn. akt III AUa 692/12

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 30 października 2012 r.

Decyzją z dnia 20 listopada 2009 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wstrzymał W. Ł. wypłatę 50% części uzupełniającej renty rolniczej oraz stwierdził, że 50% części uzupełniającej renty rolniczej wypłacone ubezpieczonemu w okresie od dnia 1 czerwca 2006 r. do dnia 31 października 2009 r. w łącznej kwocie 12 152,12 zł zostało przez niego pobrane nienależnie. Nadto organ rentowy zażądał zwrotu świadczenia za okres od dnia 1 listopada 2006 r. do dnia 31 października 2009 r. w kwocie 10 733,12 zł.

Wyrokiem z dnia 21 lutego 2012 r. Sąd Okręgowy w Kielcach VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w pkt I zmienił powyższą decyzję i ustalił, że W. Ł. był uprawniony do 50% części uzupełniającej renty rolniczej w okresie od dnia 11 czerwca 2008 r. do dnia 31 października 2009 r. i po dniu 1 listopada 2009 r. oraz nie jest zobowiązany

do zwrotu 50 % części uzupełniającej renty rolniczej pobranej w powyższym okresie, w pkt II oddalił odwołanie w pozostałej części. W pkt III Sąd Okręgowy orzekł o wynagrodzeniu ustanowionego z urzędu adwokata wnioskodawcy.

Sąd I instancji ustalił, że decyzją z dnia 3 sierpnia 1994 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przyznał W. Ł. rentę rolniczą w części składkowej oraz w 50% w części uzupełniającej. Świadczenie było wypłacane do dnia 31 października 2009 r. W. Ł. był wielokrotnie pouczany o zasadach wypłaty części uzupełniającej renty rolniczej oraz o obowiązku powiadamiania o okolicznościach mających wpływ na wypłatę świadczenia.

Prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 12 kwietnia 2006 r., sygn. akt I C 3378/05, pomiędzy małżonkami B. Ł. i W. Ł. została orzeczona separacja.

Wnioskodawca jest właścicielem gospodarstwa rolnego nabytego w drodze dziedziczenia o pow. ponad 3 ha, ponadto posiada nieruchomość rolną stanowiącą współwłasność jego oraz żony B. Ł.. Na gruntach znajdujących się w jego władaniu uprawiane są truskawki, czereśnie, porzeczki i jabłka, część tego obszaru stanowią łąki. W trakcie utrzymywania wspólnego pożycia z żoną wykonywał prace rolnicze niezbędne dla prowadzenia wspólnego gospodarstwa, a po orzeczeniu separacji użytkował wraz z matką grunty rolne stanowiące jego odrębną własność. W. Ł. w latach 2004-2008 składał do Agencji (...) (...) Oddział (...) w K. wnioski o przyznanie dopłat bezpośrednich w związku z prowadzoną działalnością rolniczą i środki te zostały mu wypłacone. W okresie od dnia 11 czerwca 2008 r. do dnia 25 sierpnia 2009 r. W. Ł. odbywał karę pozbawienia wolności. Na czas pobytu w zakładzie karnym W. Ł. wydzierżawił posiadane grunty rolne – z wyjątkiem pozostawionej matce plantacji truskawek i ogródka warzywnego. Po opuszczeniu zakładu karnego W. Ł. nie podjął prowadzenia działalności rolniczej.

Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony faktycznie nie prowadził działalności rolniczej ani na gruntach stanowiących jego odrębną własność, ani też na nieruchomości rolnej wchodzącej w skład majątku wspólnego małżonków od daty rozpoczęcia odbywania kary pozbawienia wolności, tj. od dnia 11 czerwca 2008 r. Działalności tej nie podjął również po dniu 25 sierpnia 2009 r., tj. po opuszczeniu zakładu karnego. Od 2009 r. nie występuje o przyznanie dopłat bezpośrednich do Agencji (...) (...) Oddział (...) w K..

Sąd Okręgowy powołując się na orzeczenia Sądu Najwyższego stwierdził, że przez pojęcie „prowadzenie działalności rolniczej”, stanowiące przesłankę zawieszenia wypłaty świadczeń, rozumieć należy nie samo posiadanie lub dysponowanie własnością gospodarstwa, lecz prowadzenie działalności rolniczej.

Wobec powyższego Sąd I instancji zważył, że od dnia 11 czerwca 2008 r. brak było podstaw do zawieszenia prawa do części uzupełniającej pobieranej przez wnioskodawcę renty rolniczej w oparciu o normę art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników, a tym samym nieuprawnione było żądanie organu rentowego dotyczące zwrotu części uzupełniającej renty rolniczej wypłaconej mu w okresie od dnia 11 czerwca 2008 r. do dnia 31 października 2009 r. jako świadczenia pobranego nienależnie, w oparciu o art. 138 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm.). Wcześniejszy okres, tj. od dnia 1 czerwca 2006 r. do dnia 10 czerwca 2008 r. Sąd Okręgowy uznał jako okres faktycznego prowadzenia przez ubezpieczonego działalności rolniczej. Wnioskodawca na gruntach stanowiących jego odrębną własność zajmował się wówczas uprawą truskawek, porzeczek, czereśni i jabłek (gospodarstwo to prowadził wspólnie z matką). Wnioskodawca otrzymywał w latach 2004 – 2008 od Agencji (...) (...) Oddział (...) w K. dopłaty bezpośrednie, co jednoznacznie dowodzi, że faktycznie użytkował posiadane grunty, prowadząc na nich działalność rolniczą. Z tego względu Sąd Okręgowy uznał, że skoro wnioskodawca w okresie od 1 czerwca 2006 r. do dnia 10 czerwca 2008 r. prowadził działalność rolniczą, to została wówczas spełniona przesłanka powodująca zawieszenie prawa do 50% części uzupełniającej pobieranej przez niego renty rolniczej zawarta w normie art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy orzekł jak w pkt I i II sentencji orzeczenia na podstawie art. 477¹⁴ §1 i 2 k.p.c. O wynagrodzeniu pełnomocnika wnioskodawcy Sąd I instancji orzekł jak w pkt III sentencji na zasadzie art. 29 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 123 poz. 1058 ze zm.) w zw. z §12

ust. 2 oraz §2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. (Dz. U. z 2002 r. Nr 163 poz.1348 ze zm.).

Apelację od powyższego wyroku złożył organ rentowy, zaskarżając pkt I orzeczenia. Strona skarżąca zarzuciła sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego wskutek naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób nasuwający zastrzeżenia z punktu widzenia zasad logicznego rozumowania, a także doświadczenia życiowego. W ocenie organu rentowego nie można zaakceptować zeznań wnioskodawcy, iż od momentu orzeczenia separacji użytkował tylko gospodarstwo rolne stanowiące jego odrębną własność natomiast w chwili osadzenia w zakładzie karnym oddał wszystkie posiadane grunty w dzierżawę i trwale zaprzestał prowadzenia działalności na tych gruntach. KRUS zarzucił ponadto naruszenie prawa materialnego, tj. art. 28 ust. 1 i 3 w zw. z art. 6 pkt 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, przyjmując, że wypłata części uzupełniającej świadczenia przysługuje dla rolnika, który będąc właścicielem lub posiadaczem gospodarstwa rolnego praktycznie nie prowadził w nim działalności rolniczej. Zarzucił skarżący, iż Sąd błędnie zinterpretował pojęcie „prowadzenia działalności rolniczej”, zawężając je do osobistego wykonywania prac rolniczych na posiadanych gruntach rolnych, podczas gdy z orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., sygn. akt I UK 139/07, wynika wprost, iż posiadacz gospodarstwa rolnego nie przestaje być rolnikiem w rozumieniu art. 6 pkt ustawy o ubezpieczeniu społeczny rolników z powodu czasowej nieobecności w tym gospodarstwie, jeżeli nie utracił jego posiadania i nie doprowadził do zaprzestania działalności rolniczej w zakresie przez niego zorganizowanym. Ponadto w ocenie strony skarżącej słuchani w sprawie świadkowie nie potwierdzili jakoby wnioskodawca po opuszczeniu zakładu karnego nie prowadził działalności rolniczej. Wnioskodawca zresztą oświadczył, że jak go nie było, to jego matka wynajmowała osoby do pracy. Dowodzi to, że pod jego nieobecność gospodarstwo było prowadzone przynajmniej częściowo, natomiast on sam był uprawniony do pobierania wynikających z niego korzyści. Fakt, iż wnioskodawca od 2009 r. nie pobiera dotacji unijnych nie przesądza o zaprzestaniu prowadzenia przez niego działalności rolniczej na posiadanych gruntach.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

W przedmiotowej sprawie należało rozważyć, czy w świetle art.28 ust.1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zachodziły podstawy do częściowego zawieszenia wypłaty świadczenia, co mogłoby nastąpić, zgodnie z tym przepisem, jeżeli emeryt lub rencista prowadzi działalność rolniczą. Z przepisu tego wynika, że dla częściowego zawieszenia wypłaty świadczenia rentowego najistotniejsze znaczenie ma kwestia prowadzenia działalności rolniczej, nie zaś samego tylko posiadania majątku nieruchomego w postaci gospodarstwa rolnego. Prowadzenie działalności rolniczej, które z punktu widzenia art.28 ust.1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników uzasadnia częściowe zawieszenie wypłaty świadczenia, jest objęte domniemaniem, które to domniemanie może zostać jednak obalone za pomocą stosownych dowodów. W rozumieniu art.6 pkt3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników działalnością rolniczą jest działalność w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym ogrodniczej, sadowniczej, pszczelarskiej i rybnej. Nie znajduje żadnego uzasadnienia stanowisko organu rentowego zamieszczone w uzasadnieniu apelacji, iż pojęcie działalności rolniczej z art.6 pkt3 może być stosowane tylko na użytek ustalania podlegania ubezpieczeniu rolniczemu. Pojęcie działalności rolniczej zostało zamieszczone w słowniczku ustawowym, zawierającym sformułowane przez ustawodawcę definicje pojęć używanych w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników, dlatego też znajduje swoje zastosowanie przy rozpatrywaniu wszystkich kwestii wynikających na tle stosowania ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy orzeczenie Sądu I instancji należy ocenić jako prawidłowe oraz zgodne z prawem. Orzeczenie to zostało wydane w oparciu o prawidłowo poczynione ustalenia faktyczne, które to Sąd Apelacyjny w pełni podziela.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 6 maja 2004 r., sygn. akt II UZP 5/04, stwierdził, iż wypłata części uzupełniającej świadczenia rolnika, który będąc posiadaczem lub właścicielem gospodarstwa rolnego faktycznie nie prowadzi w nim działalności rolniczej w rozumieniu art. 6 pkt 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, nie ulega zawieszeniu na podstawie art. 28 ust.1 i 3

w związku z art.28 ust.4 tej ustawy. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd wskazał, że porównanie ze sobą treści art.28 ust.1 i ust.4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników prowadzi do wniosku, że zawieszenie wypłaty świadczeń nie dotyczy osoby jedynie posiadającej majątek nieruchomy w postaci gospodarstwa rolnego, lecz tylko takiej, która gospodarstwo rolne prowadzi. Posiadacz gospodarstwa rolnego, który utracił możliwość jego prowadzenia i uzyskiwania tą drogą środków utrzymania, zachowuje prawo do świadczeń w pełnej wysokości. Sąd Najwyższy analizując treść art. 28 ust. 4 powołanej wyżej ustawy wskazał, że wymienione w nim przypadki mają charakter ułatwień dowodowych, wyrażających się tym, że rolnicy będący właścicielami gospodarstw wymienionych w tym przepisie nie muszą wykazywać, że nie prowadzą w tych gospodarstwach działalności rolniczej, gdyż ten fakt uznaje sam ustawodawca. Dalej Sąd Najwyższy wywodził, że skoro własność lub posiadanie gospodarstwa rolnego, obecnie pozostają poza sferą stosunku ubezpieczenia społecznego rolników i są prawnie obojętne przy objęciu ubezpieczeniem, to nie mogą one mieć także wpływu na wysokość pobieranych świadczeń. Uzyskanie możliwości pobierania pełnego świadczenia może więc zależeć tylko od zaprzestania działalności rolniczej, zatem właściciele gruntów innych niż wymienione w art. 28 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników mogą dowodzić, że nie są już rolnikami, gdyż nie prowadzą na nich działalności rolniczej. Sąd Najwyższy podkreślił, że art. 28 ust.4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wcale nie zawiera wskazania, iż rencista bądź emeryt, który jest właścicielem gospodarstwa rolnego, nie zaprzestał prowadzenia gospodarstwa rolnego. Istnieje możliwość dowodzenia, że pomimo przysługiwania prawa własności do gospodarstwa rolnego emeryt lub rencista w rzeczywistości nie prowadzi w nim działalności rolniczej, co skutkowałoby wypłacaniem mu świadczenia w pełnej wysokości.

Warto też wskazać, że w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 listopada 2005 roku (I UK 59/05, OSNP 2006/19-20/310) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż przepis art.28 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a zwłaszcza jego ust.3 i ust.4, nie powinien być interpretowany w sensie ustawowej definicji zaprzestania przez emeryta lub rencistę prowadzenia działalności rolniczej. W przepisie tym ustalono raczej zasadę odwrotną w stosunku do domniemania wynikającego z art. 38 powołanej ustawy, przez określenie sytuacji, w których to domniemanie nie może być brane pod uwagę, gdyż - na zasadzie przepisu szczególnego - z określonych sytuacji, wbrew domniemaniu z art. 38, należy wnioskować o tym, że pomimo to, iż emeryt pozostaje nadal właścicielem lub posiadaczem gospodarstwa rolnego, to właśnie - ze względu na specjalne sytuacje - nie należy uznawać, że nie zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej.

Ponadto już w wyroku z dnia 27 maja 1997 roku (II UKN 145/97, OSNAPiUS 1998, nr 8, poz.247), Sąd Najwyższy wyrażał myśl, że przesłanką zawieszenia wypłaty części składkowej emerytury lub renty jest prowadzenie działalności rolniczej, nie jest nią natomiast samo posiadanie lub dysponowanie własnością gospodarstwa rolnego. W konsekwencji przyjął, że w odwołaniu od decyzji o częściowym zawieszeniu wypłaty świadczeń właściciel lub posiadacz gospodarstwa rolnego może dowodzić, że nie prowadzi w nim działalności rolniczej.

W orzecznictwie podkreśla się również, że prowadzenie gospodarstwa rolnego powinno mieć charakter osobisty. Znajduje to dodatkowe potwierdzenie w ustawie z 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. Nr 64, poz. 592), która do cech pojęcia rolnika indywidualnego zalicza, między innymi, osobiste prowadzenie gospodarstwa rolnego, wprowadzając domniemanie, że taki stan rzeczy występuje, gdy dana osoba podejmuje wszelkie decyzje dotyczące prowadzenia działalności w gospodarstwie rolnym (art. 6). Z tego względu wydzierżawienie przez wnioskodawcę gospodarstwa rolnego W. R., na okres przebywania w zakładzie karnym, jak również fakt, iż podczas nieobecności syna matka zatrudniała osoby do pomocy w gospodarstwie nie można w okolicznościach niniejszej sprawy uznać jako prowadzenia działalności rolniczej lub choć innych zwykłych czynności wiążących się z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Ponadto rezygnacja W. R. z dalszej dzierżawy gruntów, z uwagi na ich zły stan, oraz nie ubiegania się przez wnioskodawcę o dopłaty do prowadzenia gospodarstwa rolnego stanowią dowód na to, że

prowadzenie działalności rolniczej zostało faktycznie zakończone. Wbrew stanowisku organu rentowego, nie można uznać pobierania pożytków z sadu oraz hodowli zwierząt przydomowych na własny użytek, za działalność rolniczą.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny uznał, że brak jest podstaw by odmówić wnioskodawcy wypłaty części uzupełniającej renty rolniczej. Przeprowadzone postępowanie dowodowe w sposób niebudzący wątpliwości wykazało, że wnioskodawca w okresie od 11 czerwca 2008 r. do 31 października 2009 r. i po dniu 1 listopada 2009 r. nie prowadził żadnej działalności rolniczej. Ustalenia te w pełni zasługują na aprobatę, jako dokonane z uwzględnieniem zasad doświadczenia życiowego, wskazań wiedzy i logicznego rozumowania oraz poparte zeznaniami świadków, które pokrywają się ze stanowiskiem wnioskodawcy.

Uniemożliwia to zatem zastosowanie wobec wnioskodawcy przewidzianej w art.28 ust.1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników instytucji częściowego zawieszenia wypłaty renty od dnia 11 czerwca 2008 r., a tym samym czyni bezzasadnym żądanie organu rentowego w przedmiocie zwrotu części uzupełniającej renty rolniczej jako świadczenia pobranego nienależnie, w oparciu o art. 138 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Wywiedziona przez organ rentowy apelacja nie zawierała usprawiedliwionych zarzutów. W świetle powołanych orzeczeń Sądu Najwyższego nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia prawa materialnego. Bezsprzeczne jest, że sam fakt formalnego przysługiwania tytułu własności do gospodarstwa rolnego nie przesądza o zawieszeniu wypłaty świadczenia, lecz prowadzenie działalności rolniczej.

Ustosunkowując się do podniesionego przez organ rentowy zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. wskazać należy, iż zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 1999 r. sygn. akt II UKN 685/98, OSNP 2000/17/655 ramy swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i ważąc ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego. W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd I instancji nie naruszył zasady swobodnej oceny dowodów. Poczynione ustalenia faktyczne w niniejszej sprawie oparte są na spójnych i logicznych zeznaniach świadków oraz wnioskodawcy. Z tych względów brak jest podstaw do uwzględnienia zarzutu organu rentowego. Reasumując wskazać należy, iż Sąd Okręgowy właściwie skoncentrował materiał dowodowy, który ocenił na podstawie jego wszechstronnego rozważenia. Wszechstronnego, a więc polegającego na rzetelnej, bezstronnej ocenie wyników postępowania i ich prawidłowej interpretacji, przy uwzględnieniu zasad logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego.

Mając na uwadze, że zaskarżone orzeczenie odpowiada prawu, a oparte zostało na niewadliwych ustaleniach faktycznych, zaś wywiedziona apelacja nie zawierała żadnych usprawiedliwionych zarzutów, Sąd Apelacyjny orzekł jak w pkt I sentencji na podstawie art.385 k.p.c.

O kosztach postępowania orzeczono jak w pkt II sentencji na zasadzie art. 98 k.p.c. w zw. z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349).